

15. Мешков О. Д. Словосложение в современном английском языке : уч. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / О. Д. Мешков. – М. : Высш. шк., 1985. – 187 с.
16. Мурзин Л. Н. Основы дериватологии / Л. Н. Мурзин. – Пермь : Изд-во Перм. ун-та, 1984. – 56 с.
17. Омельченко Л. Ф. Синтаксическая композиция в английском языке / Л. Ф. Омельченко, Н. Н. Максимчук, И. А. Онищенко // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2004. – № 636. – С. 128–132.
18. Омельченко Л. Ф. Английское словосложение – тенденции и закономерности / Л. Ф. Омельченко, Н. Н. Максимчук // Вісн. Київ. лінгв. ун-ту. – 1998. – Т. 1, № 1. – С. 41–46.
19. Солнцев В. М. Язык как системно-структурное образование / В. М. Солнцев. – М. : Недра, 1977. – 341 с.
20. Царев П. В. Продуктивное именное словообразование в современном английском языке / П. В. Царев. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 224 с.
21. Aitchison J. Words Pour into English / J. Aitchison // Longman Dictionary of Contemporary English. – Edinburgh Gate, Harlow Essex, 2001. – P. B23 – B30.

Еникеева Сания. Базовые и служебные вербоформанты современного английского языка. Статья посвящена анализу генеративной базы словообразования английского языка. Предложен новый подход к классификации языковых единиц, принимающих участие в создании производных лексем разными способами деривации. Особое внимание уделяется функциональным характеристикам базовых и служебных вербоформантов.

Ключевые слова: вербоформант, вербокративная деривация, генеративная база словообразования, словообразовательный элемент.

Yenikeyeva Saniya. Basic and Auxiliary Verboformants in Modern English. The article deals with the analysis of English word-formation generating resources. A new approach to the classification of language units used in different ways of verbocreative derivation has been proposed. Special attention is focused on the functional peculiarities of basic and auxiliary verboformants.

Key words: verboformant, verbocreative derivation, generating resources of word-formation, word-formation element.

Стаття надійшла до редколегії
20.03.2013 р.

УДК 811.111'373.7

Ольга Клименко

Функціональна трансорієнтація лінгвальних одиниць унаслідок їхньої внутрішньомовної міграції в сучасній англійській мові

Здійснено спробу дослідити явище функціональної трансорієнтації розмовних одиниць сучасної англійської мови на словотворчому, лексичному та синтаксичному рівнях, виявити лексико-граматичні та семантичні особливості інновацій, що виникають у результаті функціональних трансформацій різнорівневих одиниць у процесі взаємодії літературної та розмовної англійської мови. Міжрівневі трансформації лінгвальних одиниць, що виявляються в афіксалізації лексем або їх фрагментів, лексикалізації морфем та синтаксичних конструкцій, можуть супроводжуватися семантичними зрушеннями та модифікаціями, а також переосмисленням значення.

Ключові слова: функціональна трансорієнтація, інновація, словотворчий елемент, афіксалізація, лексикалізація, семантичні модифікації, переосмислення.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній англійській мові спостерігається явище, коли номінативні одиниці в процесі реалізації в мовленні змінюють свої функції мовного знака й перетворюються на поліфункціональні. Учені іменують це явище «функціональною переорієнтацією» [6] або «функціональною трансорієнтацією» [2] мовних одиниць. Її трактують як «створення нової мовної одиниці при зміні її функціональних і тим самим лексичних та граматичних характеристик» [6, с. 10]. Дослідники вважають це явище «одним з провідних факторів розвитку та самовдосконалення системи сучасної англійської мови» [2, с. 20], оскільки «створені задля задоволення ситуативної комунікативної потреби нові функціональні варіанти мовних одиниць у разі їх соціалізації та узуалізації можуть збагатити мовну систему» [3, с. 141].

Функціональної трансорієнтації зазнають і одиниці одного рівня мовної системи, і різнорівневі мовні елементи. Внутрішньорівнева трансорієнтація виявляється у функціональній транспозиції лексем і у формуванні семантичних дериватів. Функціональна трансорієнтація різнорівневих одиниць відбувається в результаті афіксалізації лексем та їх фрагментів, лексикалізації морфем та синтаксичних конструкцій. Багато наукових студій присвячено дослідженню цього явища, проте недостатньо розробленими є проблеми, пов'язані з установленням механізмів змін функціональних характеристик мовних одиниць унаслідок їхньої внутрішньомовної міграції та визначення ролі нових функціональних варіантів мовних одиниць у збагаченні словникового складу сучасної англійської мови.

Актуальність нашої статті зумовлена потребою дослідити механізм формування англомовних інновацій способом міжрівневої трансорієнтації лінгвальних одиниць унаслідок внутрішньомовних запозичень. Ми ставимо за **мету** виявити лексико-граматичні та семантичні особливості новотворів, що виникають у результаті функціональної трансорієнтації різнорівневих одиниць у процесі взаємодії літературної та розмовної англійської мови.

Поставлена мета зумовлює виконання таких **завдань**:

- дослідити явище функціональної трансорієнтації розмовних одиниць сучасної англійської мови на словотворчому, лексичному та синтаксичному рівнях;
- установити механізми змін функціональних характеристик лінгвальних одиниць, що відбуваються внаслідок їхньої внутрішньомовної міграції;
- виявити семантичні модифікації, які супроводжують функціональні трансформації, що відбуваються в процесі взаємодії розмовного мовлення та літературної англійської мови.

У цій роботі явище функціональної трансорієнтації проілюстровано перетвореннями лексем у морфемі й навпаки, інтеграцією словосполучень у слова, компресією та іншими процесами, які в сукупності відіграють провідну роль у збагаченні словникового складу сучасної англійської мови. Зазначимо, що процес трансформації лексичних одиниць у словотворчі засоби лінгвісти термінологічно визначають як «афіксалізацію» лексичних одиниць, під «лексикалізацією» розуміють набуття афіксом або синтаксичною конструкцією лексико-граматичних ознак слова [2–4].

За нашими спостереженнями, первинним матеріалом для «афіксалізації» можуть слугувати повнозначні слова розмовного походження, а також частини таких слів, їх фрагменти. Останнім часом процес афіксалізації лексем активно відбувається внаслідок взаємодії літературної англійської мови з розмовними підсистемами. У результаті асиміляції в літературній мові деякі сленгізми починають виконувати роль словотворчих елементів, тобто перетворюються на продуктивні афікси. Так, елемент *savvy*, що функціонував у сленгу як самостійне слово, утворене від французького дієслова *savoir* «знати», у результаті запозичення до літературної мови перетворився на продуктивний словотворчий елемент. Неологізми з елементом *-savvy* значно поширилися в літературній мові. Частіше цей елемент використовується для утворення прикметників і має значення «такий, що добре знає, розуміє, має необхідні знання, вміння, навички в певній галузі». При утворенні іменників елемент *-savvy* має значення «знання або вміння, навички в певній галузі, добре розуміння чого-небудь; фахівець у певній сфері», наприклад: *computer-savvy*, *cyber-savvy*, *IT-savvy*, *market-savvy*, *marketing-savvy*, *media-savvy*, *Net-savvy*, *street-savvy*, *tech-savvy*, *techno-savvy*, *technology-savvy*, *tele-savvy*.

Синонім сленгізму *savvy*, афроамериканізм *hip*, який у жаргоні джазменів також мав статус самостійного слова, був запозичений до літературної мови, де останнім часом починає проявляти ознаки словотворчого елементу при утворенні прикметників: *computer-hip*, *techno-hip*. Семантичний сленгізм *core* в літературній мові перетворився на словотворчий елемент у значенні «той, що має відношення до рок-музики» і став функціонувати як дериваційний засіб, тобто виконує роль суфікса в похідних: *dancecore*, *hardcore*, *grindcore*, *grungecore*, *thrashcore*.

Слово *junkie* (у сленгу «наркоман») зазнало в результаті асиміляції в літературній мові не тільки функціональної трансорієнтації, а й семантичної модифікації. Починаючи з 70-х рр., у розмовному мовленні, а потім і в літературній мові воно активно виконує роль суфікса і позначає людину, яка має велику пристрасть до чого-небудь, наприклад: *data-junkie*, *cyber-junkie*, *film-junkie*, *java-junkie*, *news-junkie*, *opportunity-junkie*, *power-junkie*, *rocket-junkie*, *scandal-junkie*, *society-junkie*, *space-junkie*, *sports-junkie*, *statistics-junkie*, *subsidy-junkie*, *tax-junkie*, *society-junkie*, *sports-junkie*, *tax-junkie*.

Слід зазначити, що в літературній мові для позначення людини, яка має пристрасть до чого-небудь, уживають також у переносному значенні синонімічні афікси *-head*, *-freak*, тобто спостеріга-

ється атракція запозичених зі сленгу синонімічних словотворчих елементів до зазначеного поняття. Первісно у складі сленгізмів ці афікси позначали наркомана, людину, яка має фізіологічну залежність від певного наркотику. Зазначимо, що в американському сленгу функціонували також самостійні слова *head*, *freak* в значенні «наркоман» [8]. У результаті афіксалізації ці лексеми почали виконувати роль словотворчих елементів у складі сленгізмів, що позначають наркоманів (*acid-head*, *basehead*, *coke-freak*, *crackhead*, *cubehead*, *hashhead*, *hop-head*, *pot-head*, *smack-freak*, *speed-freak*).

Запозичення таких елементів літературної мовою супроводжувалося перенесенням значення. Афікс *-head*, який у сленгу позначав наркомана, людину, яка має фізіологічну залежність від певного наркотику, в літературній мові реалізується в значенні «людина, яка має велику пристрасть до чогонебудь, є великим аматором, ентузіастом чогонебудь, особливо сучасної техніки», наприклад: *bithead*, *chip-head*, *cyberhead*, *digit-head*, *gearhead*, *net-head*, *tech-head*, *web-head*, *wirehead*. Синонімічний афікс *-freak* у літературній мові має значення «великий аматор, фанат чогонебудь», наприклад: *eco-freak*, *health-freak*, *fitness-freak*, *memory-freak*, *music-freak*, *phone-freak*, *techno-freak*, *word-freak*. Таке функціонування демонструє явище «біфункціональності» лінгвальних одиниць лексичного та словотворчого рівнів, характерне для сучасної англійської мови.

На продуктивні афікси в розмовній англійській мові перетворилися слова *happy*, *crazy*. Найбільша кількість складних прикметників сленгу утворена з другим опорним компонентом *-happy*, що має значення «одержимий, захоплений думкою про те, що виражено першим компонентом», наприклад: *car-happy*, *skirt-happy*, *gin-happy*, *demo-happy*. Похідні із синонімічним елементом *-crazy* характерні переважно для жаргону молоді, наприклад: *movie-crazy*, *speed-crazy*, *booze-crazy*. Емоції при цьому можуть мати і негативний, і позитивний характер. Негативна емоційна конотація особливо характерна для «воєнних» жаргонізмів, наприклад: *bomb-happy*, *flak-happy*, *island-happy*, *sand-happy*, *wire-happy*, *battle-happy*. Прикметники в значенні «захоплений думкою про те, що позначає перший компонент» утворюються за допомогою суфіксів *-crazy*, *-happy* і в літературній мові, наприклад: *sports-crazy*, *demo-happy*, *grunge-happy*, *thrill-happy*, *trend-happy*.

У результаті афіксалізації лексичних одиниць можуть відбуватися семантичні модифікації та переосмислення. Так, останнім часом спостерігається метафоричне використання в розмовній англійській мові слова *city* в функції словотворчого елемента для позначення фізичних, емоційних, психологічних станів, які зазначаються першим компонентом, наприклад: *edge-city*, «екстремальний стан людини (фізичне або нервово виснаження)», *fat-city* «матеріальний достаток, заможне життя». Синонімічний елемент *-ville* (слово *ville* є частковим еквівалентом слова *city* у французькій мові) було виділено в результаті афіксалізації фрагментів просторічних назв-прізвищ невеликих міст у США: *Bernandsville*, *Derbyville*, *Evansville*, *Louisville*, *Nashville*, *Sluggerville*, *Stirville* (Ossining, N. Y.), *Yorkville*. У середині ХХ ст. внаслідок десемантизації кореневої морфеми в негритянських блюзах почали з'являтися новоутворення із цим суфіксом, що характеризують особу за якою-небудь негативною ознакою, наприклад: *drunkardville*, *deceivesville*. Згодом елемент *-ville* перетворився в словотворчий, певною мірою синонімічний попередньому в переносному значенні «місце; стан», наприклад: *bribesville*, *crazyville*, *Cubesville*, *dullsville*, *endsville*, *glitzville*, *gonesville*, *grimsville*, *splizville*. Саме метафоричність надає особливу експресивність створеним за їх допомогою інноваціям.

Слід відзначити, що в розмовній англійській мові відбувається також процес афіксалізації фрагментів слів унаслідок вільної морфемізації і в багатьох випадках поєднується з явищем «семантичної абсорбції», тобто виділений елемент убирає значення всього вихідного слова. Так, елемент *-gram* у значенні «жартівливе привітання-сюрприз, поздоровлення іменинникові від людей, одягнутих у маскарадні костюми» виділився в результаті членування на «хибні» морфеми слова *telegram* [12, с. 84], яке стало зразком для утворення розмовних одиниць, що позначають різні види жартівливих поздоровлень у вигляді поцілунків, обіймів і таке інше: *bullygram*, *candygram*, *gorillagram*, *huggogram*, *kissagram*, *potatogram*, *strippagram*. Зазначимо також, що елемент *-gram* функціонує і як незалежне слово, яке має значення «поздоровлення-сюрприз» [7, с. 177]. Таке перетворення «хибних» морфем і в словотворчі морфеми, і в повнозначні слова Д. І. Квеселевич назвав «метаморфізмом» [5, с. 3].

Афіксалізації деяких фрагментів лексем є результатом їх участі в певних словотворчих процесах: скороченні, телескопії. Так, унаслідок афіксалізації скороченого слова *credibility* в розмовному мовленні виник елемент *-cred*, який увібрав семантику вихідної лексеми і має значення «престиж, авторитет у певному середовищі, у певній соціальній групі». Вважається, що він почав функціону-

вати в середині 80-х рр. у складі сленгізму *street-cred* «авторитет серед робітничого класу, серед простих людей» і разом із ним увійшов до літературної мови [7, с. 92]. Останнім часом у літературній англійській мові також з'явилося кілька новоутворень з елементом *-cred* (*force-cred, mosque-cred*), що підтверджує думку вчених про початок його функціонування в ролі суфікса [4, с. 82].

Останнім часом здобув популярність і став досить продуктивним елемент *-fest*, що виник у розмовному мовленні внаслідок афіксалізації скороченого слова *festival*. Він почав функціонувати в складі сленгізмів *gabfest* «тривала розмова або конференція», *slugfest* «змагання у боротьбі без правил» [8]. У словниках суфікс *-fest* вважається «combining form» і означає «тривалі заходи, «марафони» або змагання» [9]. У літературній англійській мові широко вживаються нові слова, утворені за допомогою суфікса *-fest* як від нелітературних основ (*buzzfest, hypfest, nerdfest, schmaltz-fest, schmoozefest*), так і від літературних (*lovefest, mudfest, sponsorfest, thugfest*). Слід зазначити, що в сучасній англійській мові цей елемент функціонує і як самостійне слово *fest* у значенні «a meeting or event at which the emphasis is on a particular activity» [10.] Отже, функціональна трансорієнтація лінгвальних одиниць може відбуватися поступово й поєднувати два процеси: спочатку афіксалізація фрагменту скороченого слова, а потім його лексикалізація.

Елемент *-zine* виділився при утворенні розмовного «зрощення» *fanzine* (*fanatic+magazine*), як «уламок» лексеми *magazine*, увібравши семантику цього слова. Останнім часом він перетворився на продуктивний афікс, що позначає різноманітні періодичні видання, наприклад: *catazine, E-zine, letterzine, megazine, ragazine, skazine, thriftzine, videozine, webzine*. У результаті процесу лексикалізації морфем цей елемент також функціонує, як самостійне слово *zine* в значенні «журнал, періодика» [1, с. 1126]. Така біфункціональність, міжрівнева кореляція, тобто функціонування мовного знака і як слова, і як словотворчого форманта, є досить поширеним явищем у сучасній англійській мові [4].

Зазначимо, що біфункціональність та міжрівнева кореляція охоплює не тільки словотворчі елементи у стадії формування, а й одиниці, які вже тривалий час виконують роль афіксів. Наприклад, продуктивний елемент *super-* функціонує в розмовному мовленні й у формі самостійного слова – іменника або прикметника для позначення чогось надзвичайного або дуже великого розміру. Елемент *hyper-* є прикладом стандартного префікса, який у сленгу «перевтілюється» в прикметник. Він почав функціонувати в розмовному мовленні як самостійне слово в значенні «надзвичайно активний, енергійний» ще в 50-ті рр., а останнім часом вживається і в літературній мові [8].

Явище «біфункціональності» демонструє елемент *mega-* в значенні «дуже великий, дуже важливий, гігантський», який є за походженням грецьким словом (первинне значення – «мільйон»). Цей елемент грецького походження з'явився в англійській мові давно й функціонував у складі наукової термінології, однак лише в останні десятиріччя почав широко вживатися в літературній та розмовній мові, вступаючи в сполучення з германськими й романськими основами для утворення іменників та прикметників, наприклад: *megabid, megabucks, megacity, megadeal, megamotivated, megarich, megaseller, megatrendy*. У розмовному мовленні він функціонує і у формі повнозначного слова – прикметника в значенні «надзвичайно великий, надзвичайно потужний» [8, с. 135].

Ми розглянули явище поліфункціональності мовних одиниць, що виявляється на лексичному та словотворчому рівнях. Подібне явище можна спостерігати й на синтаксичному та лексичному рівнях. Функціональна трансорієнтація виявляється в лексикалізації синтаксичних конструкцій і спостерігається в розмовних підсистемах при утворенні іменників та прикметників від дієслівних словосполучень та зворотів унаслідок еліпса, наприклад: *give me = gimme, go for = gofer (gopher), I want to be = wannabe, can do = can-do* [8].

Слід також окремо виділити перетворення в іменники внаслідок еліпса не дієслівних, а номінативних сполучень та фраз. У таких випадках має місце «інтеграція» словосполучення в складне слово. Наприклад, слово *twofer* виникло в розмовній англійській мові внаслідок еліпса та компресії фрази «two for the price of one» для позначення негритянської жінки, призначеної або обраної на високу посаду (в одній особі така кандидатура поєднує дві категорії людей, які зазнають дискримінації в США) [11, с. 307].

Отже, у результаті функціональних трансформацій синтаксичних конструкцій утворюються цільнооформлені полікомпонентні лексичні одиниці, які за своїми лексичними та граматичними ознаками корелюють з іменниками та прикметниками. Процес формування таких одиниць може супроводжуватися семантичними модифікаціями та переосмисленнями.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумок, зазначимо, що внаслідок взаємодії літературної англійської мови з розмовними різновидами відбуваються такі функціональні трансформації лінгвальних одиниць:

- афіксалізація лексем (*savvy, hip, core, junkie, city, vill, happy, crazy*);
- вільна морфемізація фрагментів лексем з наступною афіксалізацією цих фрагментів (*gram, zine, fest, cred*);
- лексикалізація афіксів (*gram, zine, fest, mega, super, hyper*);
- лексикалізація синтаксичних конструкцій (*gimme, gofer (gopher), wannabe, can-do, twofer*).

Функціональні трансформації лінгвальних одиниць можуть супроводжуватися семантичними модифікаціями. Можна виділити кілька типових процесів семантичної еволюції:

- узагальнення значення лексикалізованих афіксів (*gram, fest*);
- звуження, певну спеціалізацію значення афіксалізованих лексем (*savvy, hip, core, happy, crazy*);
- перенесення значення (*-head, -junkie, -city, -ville*).

Перспективним вважаємо дослідження механізму внутрішньорівневої трансорієнтації, що виявляється у функціональній транспозиції лексем і у формуванні семантичних дериватів, унаслідок внутрішньомовної міграції та запозичення лінгвальних одиниць.

Джерела та література

1. Американа : Англо-русский лингвострановедческий словарь / под ред. Г. В. Чернова. – Смоленск : Полиграмма, 1996. – 1186 с.
2. Єнікеєва С. М. Система словотвору сучасної англійської мови: синергетичний аспект (на матеріалі новоутворень кінця ХХ – початку ХХІ століть) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 / С. М. Єнікеєва. – К., 2011. – 32 с.
3. Єнікеєва С. М. Лексикалізація синтаксичних конструкцій у сучасній англійській мові / С. М. Єнікеєва // Вісн. Сум. держ. ун-ту. – 2004. – № 3 (62). – С. 141–147.
4. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя : Запоріж. держ. ун-т, 1998. – 431 с.
5. Квеселевич Д. И. Интеграция словосочетания в современном английском языке / Д. И. Квеселевич. – К. : Вища шк., 1983. – 84 с.
6. Левицкий А. Э. Явление функциональной переориентации языковых единиц / А. Э. Левицкий // Вісн. Київ. лінгв. ун-ту. – 1999. – № 1. – Т. 2. – С. 48–53.
7. Ayto J. The Longman Register of New Words / J. Ayto. – Vol. 1. – Harlow, Essex : Longman, 1989. – 425 p.
8. Ayto J. The Oxford Dictionary of Modern Slang / J. Ayto, J. Simpson. – Oxford ; New York : Oxford University Press, 1996. – 300 p.
9. Collins Cobuild English Guides. 2: Word-Formation. – London : Harper Collins, 1995. – 209 p.
10. Collins Cobuild English Language Dictionary. – London : Harper Collins, 1990. – 1703 p.
11. Green J. New Words. A Dictionary of Neologisms since 1960 / J. Green. – London : Bloomsbury, 1992. – 340 p.
12. Longman Guardian New Words / edited by S. Mort. – Harlow, Essex : Longman, 1986. – 220 p.

Клименко Ольга. Функціональна трансорієнтація лінгвальних одиниць внаслідок внутрішньомовної міграції в сучасній англійській мові. Предпринята попытка исследовать явление функциональной трансориентации единиц разговорного английского языка на словообразовательном, лексическом и синтаксическом уровнях, установит лексико-грамматические и семантические особенности инноваций, которые образуются в результате функциональных трансформаций разноуровневых единиц в процессе взаимодействия литературного и разговорного английского языка. Межуровневые трансформации лінгвальних одиниць, к которым относятся афіксалізація лексем или их фрагментов, лексикалізація морфем и синтаксических конструкций, могут сопровождаться семантическими изменениями и модификациями, а также переосмыслением значения.

Ключевые слова: функціональна трансорієнтація, інновація, словообразовательный элемент, афіксалізація, лексикалізація, семантические модифікації, переосмысление.

Klymenko Olga. Language Units' Functional Transorientation Owing to Their Intralingual Migration in Modern English. The article presents an attempt to study the phenomenon of language unit's functional transorientation in Colloquial English on word-building, lexical and syntactical levels. The research is aimed at determining lexical, grammatical and syntactical features of innovations formed as a result of interlevel transorientation of language units in Standard and Non-Standard English. Special attention is paid to interlevel functional transformations, viewed as affixalization of lexemes or their fragments, lexicalization of morphemes and integration of syntactical units, followed by semantic modifications and transference of meaning.

Key words: functional transorientation, innovation, word-forming element, affixalization, lexicalization, semantic modification, transference.

Стаття надійшла до редколегії
16.02.2013 р.